

Розділ 5

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 338.48-53:63]:33.012.23
JEL O13; L83

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ ТА АГРОТУРИЗМУ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

І. Дидів, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0003-1882-2267

Львівський національний університет природокористування

<https://doi.org/10.31734/economics2022.29.110>

Дидів І. Динаміка розвитку сільського туризму та агротуризму на ринку туристичних послуг

Сільський туризм та агротуризм є перспективним видом туристичної діяльності у сфері обслуговування в сільській місцевості, який підвищує соціально-економічний рівень та добробут населення. Підприємницька діяльність на селі розширює сферу зайнятості населення, підвищує інвестиційну привабливість та сприяє покращанню інфраструктури сільських територій. Проаналізовано тенденції та перспективи розвитку сільського туризму та агротуризму у Львівській області.

З'ясовано, що на розвиток сільського туризму та агротуризму впливають економічні, соціальні, політичні, демографічні та інші чинники. Значний вплив на розвиток агротуризму має воєнна агресія РФ проти України та пандемія COVID-19. Розглянуто тенденції й перспективи розвитку агротуристичної діяльності в період пандемії COVID-19 та в умовах воєнної агресії Росії. Привертає увагу той факт, що в період пандемії у Львівській області та на всій території України значного розвитку набуває внутрішній туризм. Крім того, велику популярність серед внутрішніх туристів має сільський туризм та агротуризм, оскільки значна частина громадян різних сфер діяльності на тривалий час перейшла на дистанційний режим роботи і навчання з виїздом на сільські території, орендуючи будиночки, котеджі, окремі кімнати в особистих селянських господарствах.

Формування та реалізація якісних продуктів і послуг сфери сільського туризму та агротуризму передбачають забезпечення сприятливого середовища та покращання якості функціонування агросадиб. Розвиток сільського туризму й агротуризму залежить від бажань та запитів туристів, які формують попит у цій сфері, що, своєю чергою, створює пропозицію на ринку туристичних послуг та сприяє подальшому розвитку підприємницької діяльності. Актуальними залишаються питання використання туристично-рекреаційного потенціалу сільських територій та визначення чинників, які впливають на розвиток туристичної діяльності на сільських територіях. Також є потреба в розробленні нових наукових підходів щодо створення підприємницького середовища та дієвого організаційно-економічного механізму розвитку сільського туризму й агротуризму в Україні.

Ключові слова: сільський туризм, агротуризм, агросадиба, вітчизняні та іноземні туристи, ринок туристичних послуг.

Dydiv I. The dynamics of the rural tourism and agrotourism development at the tourist services market

Rural tourism and agritourism is the promising types of tourist activity in the service field in rural areas, which increase the social and economic level and well-being of the population. Entrepreneurial activity in the countryside expands the sphere of employment for population, increases investment attractiveness and contributes to improvement of the infrastructure of rural areas. The trends and prospects for development of rural tourism and agritourism in the Lviv region are analyzed.

It was found that economic, social, political, demographic and other factors affect the development of rural tourism and agritourism. The military aggression of the Russian Federation against Ukraine and the COVID-19 pandemic have a significant impact on agritourism development. The trends and prospects for the development of agritourism during the COVID-19 pandemic and in the conditions of Russia's military aggression are considered. Attention is drawn to the fact that during the pandemic, domestic tourism was significantly developing in Lviv region and throughout Ukraine. In addition, rural tourism and agrotourism are very popular among domestic tourists, as a significant number of citizens from various fields have switched to the remote mode of work and study for a long time with trips to rural areas, renting houses, cottages, and separate rooms in personal peasant farms.

Formation and implementation of high-quality products and services in the field of rural tourism and agrotourism involve providing a favorable environment and improving the quality of functioning of agricultural estates. The development of rural tourism and agrotourism depends on the wishes and requests of tourists, which shape a demand in this area, which in turn creates an offer on the market of tourist services and further development of business activities. The issues of using the tourist and recreational potential of rural areas and determining the factors influencing development of the tourist activities in rural areas remain relevant. There is also a need to develop new scientific approaches to creation of a business environment and an effective organizational and economic mechanism for the rural tourism and agrotourism development in Ukraine.

Key words: rural tourism, agrotourism, agro-manor, domestic and foreign tourists, market of tourist services.

Постановка проблеми. Розвиток підприємництва невиробничої сфери на сьогодні відіграє важливу роль у розв'язанні соціально-економічних проблем сільських територій, що сприяє відродженню населених пунктів з невеликою кількістю населення. Через низьку зайнятість і високий рівень безробіття сільське населення вимушене вдаватися до нетрадиційних рішень і шукати нові види доходу, які не пов'язані тільки з виробництвом сільськогосподарської продукції. Такою рушійною силою у розв'язанні комплексу проблем, що накопичилися на селі, постає сільський туризм та агротуризм [2].

Сільський зелений туризм та агротуристична діяльність сьогодні розглядаються як перспективний напрям розвитку села, який розширює сферу зайнятості сільського населення, сприяє соціально-економічному розвитку сіл, їхньої інфраструктури, підвищує інвестиційну привабливість сільських територій, забезпечує раціональне використання природних ресурсів та культурно-історичної спадщини, а найголовніше – збереження людського потенціалу, споконвічних традицій і звичаїв [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань розвитку сільського туризму та агротуризму як підприємницької діяльності присвятили свої праці багато відомих вітчизняних та іноземних науковців, як-от: В. Гловацька, В. Васильєв, М. Рутинський, В. Липчук, Г. Черевко, М. Бойко, Л. Гопкало, О. Гримак, Н. Герасимчук, Ю. Зінько, Н. Кудла, Н. Липчук та ін. У працях цих науковців описано сучасний стан, проблеми розвитку й туристичний потенціал сільського туризму та агротуризму, що здатний забезпечити економічну та демографічну стабільність у сільській місцевості й вирішити соціально-економічні проблеми сільських територій [3]. Однак багатогранність цієї діяльності потребує подальшого поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Наше завдання – проаналізувати діяльність і розвиток сільського

туризму та агротуризму у Львівській області; представити результати досліджень кореляційної залежності між кількістю агросадіб та кількістю туристів, які скористалися послугами сільського туризму та агротуризму; встановити динаміку кількості туристів, які відвідали агросадіби, за адміністративними районами і їх частку від загальної кількості відвідувачів у Львівській області, оскільки їх зростання сприятиме розв'язанню соціально-економічних проблем сільських територій, а саме створенню нових робочих місць, покращанню інфраструктури, підвищенню інвестиційної привабливості, забезпеченню раціонального використання природних ресурсів та історико-культурної спадщини, відродженню народних традицій, звичаїв та культури.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільського зеленого туризму та агротуризму має важливе соціально-економічне значення для жителів сіл. Сільський зелений туризм та агротуризм охоплює широкий спектр товарів і послуг і дозволяє залучати велике коло учасників до співпраці. Як свідчать світовий досвід та вітчизняна практика, вузькоспрямована спеціалізація не може бути єдиним джерелом економічного добробуту економіки, зокрема якщо це пов'язано тільки з виробництвом сільськогосподарської продукції.

Економічний ефект від розвитку сільського туризму та агротуризму є результатом витрат туриста на надані в межах агросадіби товари, продукти та послуги. Кошти, які витрачали туристи в агросадібах, дають дохід, який зумовлює ланцюгову реакцію: витрати → доходи → витрати → доходи. Економічний дохід від агротуристичної діяльності проявляється у створенні додаткових робочих місць та стимулює розвиток сільських територій [3]. Активізація розвитку сільського туризму та агротуризму і покращання якості обслуговування в агросадібах Львівської області є додатковим джерелом бюджету. Економічні показники розвитку агротуризму охоплюють: кількість вітчизняних та

іноземних туристів; розмір туристичних витрат; обсяг туристичного потоку; обсяг економічних витрат на охорону довкілля; показники фінансово-економічної діяльності; стан і розвиток сільського господарства.

Досліджено, що кількість туристів, які скористалися послугами сільського туризму та агротуризму у Львівській області, за період 2012–2019 рр. змінювалась. У 2012 р. в агросадибах Львівської області відпочивало близько 211,1 тис. туристів. У 2013 р. кількість відпочивальників збільшилася на 16,4 тис., або на 7,2 % порівняно з попереднім роком. Варто зазначити, що в 2014 р. через початок війни з Російською Федерацією на сході України, знецінення гривні та зростання напруженості в суспільстві спостерігається різке зниження потоку туристів в агросадиби. У цей критичний період для економіки України

кількість туристів, які відвідали агросадиби, становила 168,7 тис., що менше відносно 2013 р. на 58,8 тис., або на 25,8 % (рис. 1).

Як свідчать результати досліджень, з 2015 р. спостерігається тенденція зростання кількості відвідувачів. З'ясовано, що в 2015 р. кількість туристів, які скористалися послугами агротуризму у Львівській області, становила близько 180,2 тис., що більше порівняно з 2014 р. на 11,5 тис., або на 6,4 %, тоді як у 2016 р. кількість туристів збільшилася порівняно з 2015 р. на 23,4 тис., або на 11,5 %. Однак потрібно зазначити, що найбільше зростання кількості відвідувачів (25 %), які відпочивали в агросадибах Львівщини, спостерігали у 2017 р. Такий вплив туристів свідчив про часткове відновлення економічної ситуації в державі та адаптацію суспільства до нових політичних викликів.

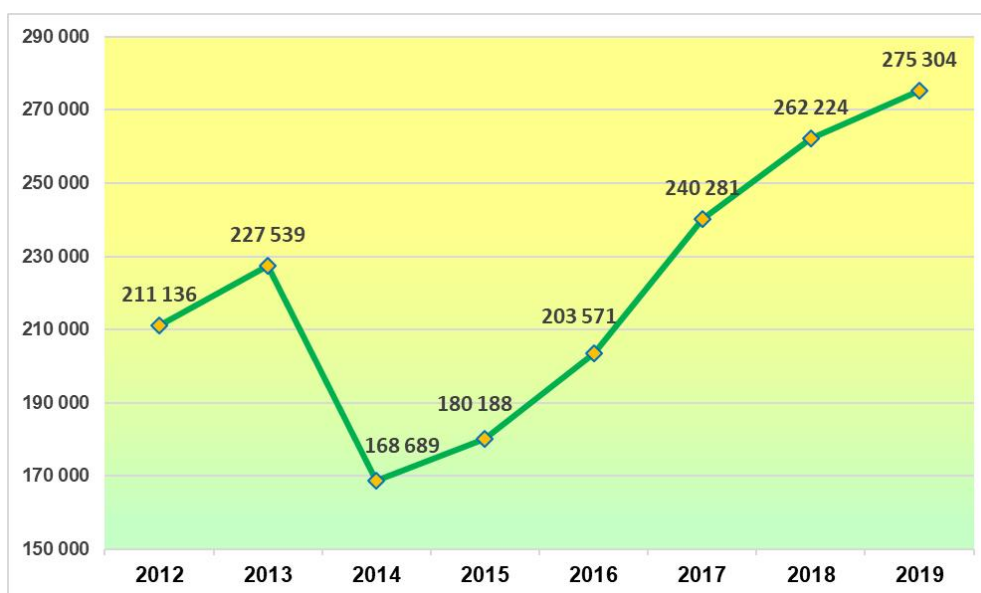

Рис. 1. Кількість туристів, які скористалися послугами сільського зеленого туризму та агротуризму у Львівській області за період 2012–2019 рр.

Джерело: сформовано авторкою на основі власних досліджень та джерел [1; 4–6]

Привертає увагу той факт, що з 2018 р. спостерігається певне сповільнення тенденції відвідування агросадиб. Так, у 2018 р. кількість туристів становила 262,2 тис., у 2019 р. вона збільшилася на 13,1 тис., до 275,3 тис., або на 4,7 %. Таким чином, кількість туристів, які скористалися послугами сільського туризму та агротуризму у Львівській області, за 2014–2019 рр. збільшилася в 1,6 раза, або на 38,7 %.

Через пандемію COVID-19 з 2019 р. почала зростати частка внутрішніх туристів унаслідок закриття кордонів до багатьох країн та усклад-

нилися правила перетину кордону. За таких обставин інтенсивного розвитку набуває внутрішній туризм, зокрема сільський туризм та агротуризм. Варто зауважити, що з усіх видів туризму саме сільський туризм та агротуризм обмежує масові скупчення відпочивальників та певною мірою скорочує кількість контактів, що зменшує ризики захворюваності.

Відпочинок в агросадибах передбачає перебування туристів на свіжому повітрі та споживання здорових продуктів харчування. В умовах пандемії такий вид туризму є більш

доступний, оскільки існують карантинні обмеження для діяльності готелів, хостелів, пансіонатів, санаторіїв, турбаз та інших туристичних об'єктів, які потрапили до червоної зони. Проте приймання туристів в агросадибах за таких умов є особистою справою власників садиб на їх ризик та відповідальність.

На основі отриманих результатів досліджень проведено кореляційний аналіз між кількістю агросадиб та кількістю туристів, які скористалися послугами сільського туризму та агротуризму у Львівській області за період 2012–2019 рр. (рис. 2). За результатами кореляційного аналізу виявлено позитивний тісний лінійний зв'язок ($r = 0,82$) між кількістю агросадиб та кількістю туристів, які скористалися послугами сільського зеленого туризму та агротуризму у Львівській області, за коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,67$.

Отримані результати досліджень свідчать про те, що розподіл туристів, які відвідали агросадиби, за адміністративними районами Львівської області у 2019 р. значно відрізнявся, що пов'язано насамперед із розвитком агротуризму в досліджуваному регіоні (табл. 1).

Встановлено, що найбільша кількість туристів (83,8 %) відвідала агросадиби в гірській частині Львівської області, а саме в Сколівському (55,76 %), Дрогобицькому (10,91 %), Турківському (9,98%) і Старосамбірському (7,12 %) районах. Найменша кількість туристів (близько 0,2 %) відвідала агросадиби Бродівського, Сокальського, Мостиського та Городоцького районів. Зазначимо, що агротуризм має всі передумови для успішного розвитку та збільшення кількості туристів у Стрийському, Жовківському, Перемишлянському, Пустомитівському та Яворівському районах.

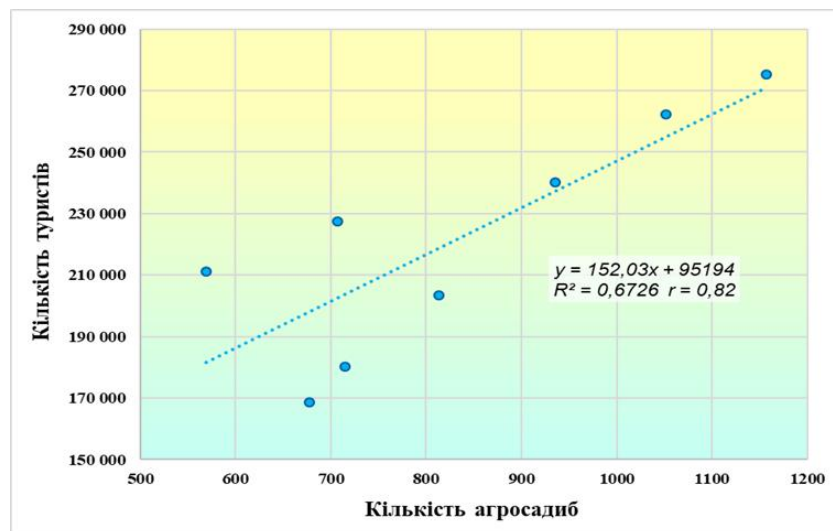

Рис. 2. Графік кореляційної залежності між кількістю агросадиб та кількістю туристів у Львівській області за період 2012–2019 рр.

Джерело: сформовано авторкою на основі власних досліджень та джерел [1; 4–6]

Таблиця 1

Розподіл туристів, які відвідали агросадиби у 2019 р., за адміністративними районами Львівської області

Район	Кількість, осіб	Частка від заг. к-сті осіб в області, %
1	2	3
Бродівський	489	0,18
Буський	809	0,29
Городоцький	803	0,29
Дрогобицький	30039	10,91
Жидачівський	2564	0,93
Жовківський	5100	1,85
Золочівський	1285	0,47
Кам'янка-Бузький	3392	1,23

1	2	3
Миколаївський	1173	0,43
Мостиський	699	0,25
Перемишлянський	3244	1,18
Пустомитівський	3266	1,19
Радохівський	966	0,35
Самбірський	2387	0,87
Сколівський	153500	55,76
Сокальський	574	0,21
Старосамбірський	19591	7,12
Стрийський	13082	4,75
Турківський	27489	9,98
Яворівський	4855	1,76
Разом	275304	100

Джерело: сформовано авторкою на основі власних досліджень та джерел [1; 4–6]

За даними Жовківської районної державної адміністрації, відділу культури, молоді та спорту, наведено загальну кількість туристів, у тому числі громадян України та іноземців, які відвідали Жовківський район, та кількість осіб, які скористалися послугами сільського туризму й агротуризму. Встановлено, що у 2018 р. у Львівській області одна агросадиба приймала близько 249 туристів. Для прикладу наведено динаміку кількості туристів, які відпочивали в агросадибі «У пані Іванни» в м. Жовкві у 2013–2018 рр. (рис. 3).

Як видно на рис. 3, у 2014 р. спостерігався стрімкий спад відвідування туристами Жовківського району. Схожа тенденція простежується також у Львівській області за цей період.

Кількість туристів, які відвідали район, становила 15000 осіб, з них 154 скористалися послугами сільського зеленого туризму та агротуризму. З 2015 р. кількість туристів у Жовківському районі динамічно зростала. У 2018 р. їх кількість збільшилася на 63 % порівняно з 2014 роком та становила 40600 осіб, а частка туристів, які відпочивали в агросадибі «У пані Іванни», м. Жовква, зросла до 366 осіб, або на 57,9 %.

Отримані інформаційні дані від Жовківської районної державної адміністрації (відділ культури, молоді та спорту) свідчать про те, що кількість вітчизняних та іноземних туристів, які відвідали Жовківський район, змінювалася за період 2013–2018 рр. (табл. 2).

Рис. 3. Кількість туристів, які відвідали Жовківський район та скористалися послугами сільського туризму та агротуризму у 2013–2018 рр.

Джерело: сформовано за даними Жовківської РДА на основі листа-звернення від 17.01.2020 р. № 02-36/66

Аналізуючи дані табл. 2, слід сказати, що кількість туристів, які відвідали Жовківський район, змінювалася за роками та залежала від соціально-економічних і політичних чинників. Значний спад туристичних потоків пов'язаний насамперед із воєнними діями на сході України. Так, у 2013 р. частка вітчизняних туристів становила 16,1 тис., або 52,4 %, тоді як іноземних

туристів – 15,1 тис., або 47,6 %. У 2014 р. розподіл між іноземними та українськими туристами значно відрізнявся від попереднього року. Адже в цьому році частка іноземних туристів зменшилася на 14 % (2,1 тис.), тоді як частка вітчизняних туристів зросла на 86 % (12,9 тис.). Зазначимо, що загальна кількість туристів у 2014 р. зменшилася порівняно з 2013 р. на 16,7 тис., або на 52,7 %.

Таблиця 2

**Кількість вітчизняних та іноземних туристів, які відвідали
Жовківський район за період 2013–2018 рр.**

Рік	Загальна кількість туристів, осіб	Громадяни України		Іноземці	
		кількість, осіб	%	кількість, осіб	%
2013	31700	16611	52,4	15089	47,6
2014	15000	12900	86,0	2100	14,0
2015	18000	13500	75,0	4500	25,0
2016	27000	16200	60,0	10800	40,0
2017	30200	17516	58,0	12684	42,0
2018	40600	22655	55,8	17945	44,2

Джерело: сформовано за даними Жовківської РДА на основі листа-звернення від 17.01.2020 р. № 02-36/66

За 2015–2018 рр. кількість туристів у Жовківському районі збільшилася з 18000 до 40600 осіб. При цьому співвідношення між українськими та іноземними туристами змінювалося. Так, частка іноземних туристів зросла від 25,0 % до 44,2 %, тоді як частка вітчизняних туристів зменшилася з 75,0 % до 55,8 %. Така тенденція до збільшення іноземних туристів свідчить про певну економічну стабільність у державі. Зазначимо, що в цей період тривала війна на сході України, відбувалася передвиборча президентська кампанія, коливався курс гривні, відбувались політичні баталії.

Сільський туризм та агротуризм є перспективним видом підприємницької діяльності на сільських територіях, який розширює сферу зайнятості населення, сприяє соціально-економічному розвитку, покращанню інфраструктури, підвищує інвестиційну привабливість, забезпечує раціональне використання природних ресурсів та збереження історико-культурної спадщини, а найважливіше – збереження людського потенціалу, відродження та поширення українських народних традицій, звичаїв і культури. Розвиток сільського туризму та агротуризму дає змогу селянам отримати додаткові доходи, розширити коло спілкування, зокрема з громадянами інших країн, що спонукатиме до вивчення іноземних мов та самоосвіти, а це, своєю чергою, сприятиме підвищенню соціально-економічного рівня населення.

Висновки. Сільський туризм та агротуризм є одним із напрямів вітчизняної туристичної діяльності, метою якого є задоволення потреб населення у відпочинку та дозвіллі, покращання його фізичного та емоційного стану. Динаміка розвитку сільського туризму та агротуризму у Львівській області тісно корелювала з кількістю внутрішніх та іноземних туристів і змінювалась, виходячи з політичної, соціальної та економічної ситуації за роки досліджень. Розвиток сільського туризму та агротуризму передбачає забезпечення демографічної стабільності в Україні та розв'язання низки соціально-економічних проблем сільських територій.

Бібліографічний список

1. Відпочинок в Карпатах. URL: <https://www.karpaty.info/ua/> (дата звернення: 23.05.2022).
2. Гримак О., Вовк М., Джура В. Перспективи розвитку аграрного туризму в Карпатському регіоні. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького*. 2017. Т. 19, № 81. С. 114–117.
3. Липчук В. В., Дидів І. Б. Значення агротуристичного підприємництва у розвитку сільських територій в Україні. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2013. Вип. 43. С. 96–100.
4. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року. URL: https://loda.gov.ua/programy_ta_strategii?id=34743 (дата звернення: 03.06.2022).
5. Садиби в регіонах України. URL: <http://ruraltourism.com.ua/index2.php?a=searchres&id=> (дата звернення: 17.04.2022).
6. Спілка сільського зеленого туризму України. URL: <https://www.greentour.com.ua/> (дата звернення: 13.05.2022).

Стаття надійшла 08.06.2022